

*Vře to i jinde – Korsika, Baskicko, Bretaň... Na snímku jsou bretonští nacionalisté z organizace **Adsav!** (Obróda!).*

Autor: Nouriel Roubini

V dobách svého mládí byla eurozóna považována za mocného rivala ekonomické nadvlády Spojených států – zejména pak americkými turisty, kteří se zkraje nového století museli vyrovnat s krajně nepříznivým kurzem při výměně peněz. Skutečná síla se však pozná až v časech krize. Jak se eurozóna nejistě oklepává z následků krize roku 2008 a evropské dluhové krize, její vnitřní zlomy vystupují stále zjevněji na povrch. Nejen že zónu ohrožují neutuchající zvěsti o „Grexitu,“ ale mnoho z členských čelí svým vlastním existenčním krizím s tím, jak místní separatistická hnutí zpochybňují samotné jádro konceptu národního státu.

Abychom získali pojem o povaze evropských nesnází, představme si lano těsně utahované na jednom konci, což jej ale zároveň uvolňuje na konci opačném. Jak nadnárodní moc v Evropě nabývá pravomocí, zpochybňuje moderní pojetí národního státu vzestup institucí jako Evropská rada, Evropský parlament a Evropská centrální banka.

A s tím, jak se eurozóna i nadále topí v pomalém hospodářském růstu, stagnaci, ekonomických potížích a vysoké nezaměstnanosti, mnozí začínají zpochybňovat výhodnost setrvání v eurozóně. V zemích jako Řecko, kde členství v měnové unii zabránilo devalvaci měny, která mohla nakopnout chřadnoucí ekonomiku, narůstá frustrace plynoucí z omezení nadnárodní autoritou.

Kromě přímých střetů národních a nadnárodních autorit ale ještě uvnitř některých států bují separatistická hnutí. A tak si někteří občané zemí Evropské unie přejí odtrhnout se od národního státu, ale zároveň setrvat v EU a/nebo eurozóně.

V rámci Evropské unie mohou její občané v zásadě při hledání práce bez omezení cestovat z jedné země do druhé. Obecný směr tohoto toku je z méně vyspělých zemí v rámci EU do těch rozvinutějších. Během konjunktury není brčení nad imigranty, kteří „kradou práci,“ tolik slyšet, ale jak se situace zhoršuje a tlak sílí, napětí mezi zeměmi a kulturami narůstá. Sociální stát je samozřejmě v evropských společnostech hluboce zakořeněný, ale jak peněz ubývá, lidé je sdílejí stále neochotněji.

Roste také nespokojenost převodem peněz od bohatších zemí unie k těm chudším. Vidíme ji v německé neochotě půjčovat tzv. **zemím PIGS**, ale také v rámci jednotlivých států, kde v časech ekonomické nejistoty klesá ochota bohatých regionů pomáhat chudším oblastem.

Přestože jako hlavní příčina separatistických hnutí bývají často uváděny etnické a kulturní

konflikty, problémy se nezřídka smrsknou na něco mnohem přizemnějšího: jednoduché kupecké počty.

Nálada ohledně přerozdělování peněz by se dala napříč celým kontinentem shrnout následovně: „Nelíbí se nám to, když se daří – a rozhodně se nám to nelíbí v horších časech.“ Podívejme se teď na několik zemí trochu blíže a zastavme se nad tím, co by tato hnutí za nezávislost mohla znamenat pro budoucnost Evropské unie a eurozóny.

Belgie

Jedenáctimilionová Belgie na pobřeží Severního moře sousedí s Nizozemskem, Lucemburskem, Francií a Německem. Přestože se nachází v blahobytnější severní části eurozóny, už po desetiletí ji sužují vnitřní kulturní třenice mezi vlámským severem a frankofonním jihem (Valonsko). Jižní část se opírá především o průmysl a výrobu, zatímco vlámský sever byl úspěšnější v transformaci svého hospodářství na ekonomiku s odvětvími s vyšší přidanou hodnotou (technologicky náročné obory, zdravotní péče a výroba luxusního zboží).

*Demonstrace členů a příznivců organizace **Voorpost** za sebeurčení Flander.*

I přes kulturní odlišnosti se těmito dvěma regionům dařilo společné soužití a do jisté míry i vzájemné vyvažování – přinejmenším ekonomicky. V posledních letech však tradiční výroba kvůli technologickému pokroku a globalizaci z větší části odpadla a frankofonní jižní část už nestíhá držet krok s tou vlámskou. Na rozdíl od některých jiných oblastí eurozóny s ekonomickou nerovností nejsou problémy jižní Belgie pouze cyklické, ale strukturální, a proto si Vlámové kladou otázku, proč a jak dlouho by měli podporovat své slabší krajany.

Itálie

*Zdaleka nejde jen o problém severní vs. jižní Itálie – viz např. **Jižní Tyrolsko**.*

I povrchní student evropské historie si vybaví, že až do konce 19. století nebyla Itálie jednotným státem, ale sbírkou nezávislých autonomních regionů volně spojených sdílenou kulturou a společnou jazykovou základnou. (Návštěvníci Itálie si i dnes všimnou, že italština zní v různých regionech velice odlišně.) I když sjednocení a vytvoření moderního národního státu přineslo četné výhody spojené se statusem velké a jednotné země, nebylo všelékem. Místní konflikty stále doutnají – a v mnoha ohledech se od krize z roku 2008 ještě prohloubily.

Silně průmyslový a ekonomicky vyvinutý sever země od sjednocení ekonomicky podporuje jih, a posledních desetiletí se tento stav dále zvýraznil. I díky tomu v posledních 25 let vzrostl vliv politické strany Lega Nord (**Liga Severu**). Se stále se zhoršujícími problémy italského hospodářství se stal jedním z hlavních programových bodů strany návrat Itálie k federálnímu systému, v jehož rámci by na severu vytvořené bohatství na severu zůstalo, a nebylo by ústřední vládou přesunuto na jih.

Jak tomu u politických stran bývá, názory se různí – v případě Ligy Severu se členové strany neshodují na míře požadované nezávislosti. Pro některé je program strany spíše prostorem k vznesení stížností, jiní ovšem usilují o radikální změny. Na jedné straně spektra například stojí členové požadující omezení regionálních přesunů peněz v rámci země, na opačném pak křídlo strany, které usiluje o rozbití italské teritoriální suverenity a odtržení od země.

Španělsko

Jedním z nejlépe prostudovaných evropských hnutí za nezávislost je to katalánské. Návštěvníci Barcelony si někdy stěžují, že jim jejich středoškolská španělština není ve městě příliš k užitku, jelikož řada jeho obyvatel mluví katalánsky. Zajímavé je, že i když bývá toto hnutí za nezávislost často vykreslováno jako důsledek střetu kultur a identit, ve skutečnosti lze za hlavní sporný bod označit ekonomické faktory.

Katalánsko tradičně patří mezi nejbohatší oblasti Španělska s rozmanitým hospodářstvím, které těží z turismu, zemědělství, průmyslové výroby a stále více i z finančních služeb a technologií. Ekonomickou optikou se nezávislé Katalánsko jistě může jevit lákavě. Když se k hospodářským úvahám přidají dějiny a jazykové a kulturní odlišnosti, zdá se být katalánská nezávislost některým zastáncům secese nevyhnutelná.

*Foto ze zakládajícího sjezdu katalánské strany **SOM Catalans** (úplně vlevo **Enric Ravello Barber**, uprostřed **Filip Dewinter**, předseda strany **Vlámský zájem**).*

Podobně jako v Itálii se stupeň požadované nezávislosti u různých frakcí liší. Někteří říkají: „Centrální vládě bychom měli odvádět místo 4 nebo 5% HDP polovinu, tedy 2-3%, a zbytek si nechat. Pak bychom byli spokojeni a zůstali v unii.“

Tento smířlivý postoj zastává i **Andreu Mas-Colell**, úřadující katalánský ministr financí a shodou okolností i můj profesor v prvním roce postgraduálního studia. Na opačném konci spektra pak nalezneme revolučnější separatistické elementy, které usilují o plnou nezávislost na Španělsku.

Globální finanční krize zlomové linie v zemi dále zdůraznila. Výroba se propadla a nezaměstnanost i daně vzrostly. Kvůli tomu pocítili tlak všichni, včetně lidí v bohatších oblastech, kteří jsou na tom o něco lépe. Jak jsem zmínil v úvodu, přesuny bohatství lidé v lepších časech snášejí, ale když se přestane dařit, zajídají se jim – někdy dokonce do té míry, že se stanou důvodem k volání po nezávislosti.

Skotsko

Skotsko není jen zaprodaná buržoazní Skotská „národní“ strana.

Výčet evropských separatistických hnutí by nemohl být úplný bez zmínky o skotském referendu za nezávislost z loňského podzimu. I přes první čísla naznačující těsné hlasování se nakonec Skoti rozhodli velkou většinou zůstat setrvat ve Spojeném království.

Skotsko si sotva mohlo zvolit k hlasování zajímavější termín. Nezávislé Skotsko by se pravděpodobně stalo vývozcem ropy, zatímco Spojené království by zůstalo jejím dovozcem. Velká část podpory pro nezávislost vycházela z úvahy nad bohatými skotskými ropnými rezervami, jejichž hodnota měla podle mnohých do budoucna jen růst. Nezávislost byla zamítnuta při ceně za barel ropy Brent téměř 100 dolarů. Ta se však dnes propadla na polovinu a Skotsko žádá o daňové úlevy, které by mu pomohly zachránit těžbařský průmysl. Možná tak i mnozí vášniví stoupenci skotské nezávislosti uznávají užitečnost setrvání v Unii.

Nouriel Roubini je spoluzakladatelem a předsedou společnosti Roubini Global Economics, zabývající se výzkumem globálních makroekonomických a tržních trendů. Je autorem knihy *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance* (Penguin Press, 2010).

Jeho úvaha *Independence Movements: Europe's Paradox* původně vyšla na stránkách EconoMonitor 28. ledna 2015. Přetištěna byla na stránkách Katehon 3. dubna 2016.